

Kinga Fink

Uniwersytet Rzeszowski, Polska

**NIECH „TRADYCJA JEGO DZIAŁALNOŚCI
PRZETRWA WIEKI”.
POPULARYZACJA I UPOWSZECHNIANIE DZIEDZICTWA
KAROLA MIKULEGO WE LWOWIE DO 1939 ROKU**

Inspiracją do podjęcia badań nad problematyką obecności muzyki i postaci Karola Mikulego w przestrzeni publicznej Lwowa przełomu XIX i XX wieku był dla mnie artykuł Wiktora Kamińskiego podejmujący próbę określenia uwarunkowań twórczości kompozytorskiej ucznia Chopina, zamieszczony w 17. tomie serii *Musica Galiciana*¹. W podsumowaniu swoich rozważań autor stwierdza m.in.:

przecież często zdarza się, że kompozytor uznawany przez współczesnych za wielkiego i znakomitego twórcę w ciągu kilku lat po śmierci zostaje odsunięty na margines zainteresowań artystycznych i zapomniany przez następne pokolenia.

Tak stało się z większością utworów Mikulego. [...] Trudno wytłumaczyć przyczyny takiego zaniedbania w odniesieniu do różnorodnej i bogatej twórczości Mikulego, ponieważ nie widzę obiektywnego powodu, aby ją lekceważyć, jak to miało miejsce zaraz po jego śmierci i w następnych dziesięcioleciach. Romantyczna istota jego stylu indywidualnego nie straciła do dziś swego uroku, jego najlepsze utwory brzmią atrakcyjnie i poruszają. Chociaż ich autor nie był jednym z najodważniejszych innowatorów, posiadał wysoce profesjonalny warsztat kompozytorski i inwencję melodyczną, które stawiają go w szeregu interesujących i wartościowych twórców drugiej połowy XIX wieku².

Kierując się popartą badaniami sugestią Kamińskiego o braku zainteresowania twórczością Mikulego zarówno w okresie niedługo po śmierci kompozytora, jak i w kolejnych dziesięcioleciach postanowiłam przestudiować prasę lwowską w poszukiwaniu odpowiedzi na nurtujące mnie pytania: 1. Czy kompozycje Mikulego gościły w programach lwowskich koncertów w pierwszych dziesięcioleciach od śmierci artysty? 2. Czy nazwisko kompozytora funkcjonowało w lwowskiej przestrzeni publicznej w tym czasie? 3. Jeśli tak, to jakie były formy upowszechniania dzieła ucznia Chopina, dzieła rozumianego jako spuścizna pedagogiczna i pozostawiony dorobek twórczy? Inaczej mówiąc, czy uwypuklone w tytule

¹ W. Kamiński, *Psychospołeczne i receptywne uwarunkowania twórczości kompozytorskiej Karola Mikulego* [w:] *Musica Galiciana. Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich*, t. 17: *Karol Mikuli i jego uczniowie w kontekście rozwoju szkolnictwa muzycznego Galicji (z okazji 200. rocznicy urodzin kompozytora)*, red. G. Oliwa, K. Fink, T. Mazepa, Rzeszów 2021, s. 37–49.

² *Ibidem*, s. 47.

niniejszego opracowania życzenie lwowian – wypowiedziane słowami Ernesta Trilla, profesora Uniwersytetu Lwowskiego, wiceprezesa Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie, podczas pogrzebu Mikulego 23 maja 1897 roku³ – zostało zmaterializowane i w jakim stopniu oraz jak była budowana narracja na temat kompozytora? Czy artysta, który wykreował „swą pracę i entuzjazmem środowisko, oddane muzyce Szopena z uwielbieniem”⁴, nadal żył w świadomości następnego pokolenia mieszkańców miasta nad Pełtwią?

Ilustracja 1. Portret Karola Mikulego, odbitka fotograficzna na kartoniku wykonana w zakładzie fotograficznym Edwarda Trzemeskiego Hotel Europejski we Lwowie, fot. z lat 1877–1887

Źródło: Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Oddział Zbiorów Specjalnych, Sekcja Zbiorów Graficznych i Kartograficznych, sygn. I.F. 751.

³ „Miejmy nadzieję, że dzięki dziełom, które pozostawił, i dzięki licznemu zastępowi uczniów i uczennic, którzy myśli jego i zasady artystyczne i naukowe z pietyzmem pielęgnować i szerzyć będą, tradycja jego działalności przetrwa wieki”. Cyt. za: *Karol Mikuli*, „Biesiada Literacka” 1897, nr 27, s. 5.

⁴ S. Niewiadomski, *Fryderyk Franciszek Szopen*, Warszawa 1933, s. 29.

Analizą objęłam źródła prasowe – anonse, notki, recenzje lub sprawozdania z koncertów i wydarzeń artystycznych z udziałem muzyki – publikowane na łamach lwowskich gazet w okresie po śmierci Mikulego aż do 1939 roku, obejmującym zarówno lata autonomii galicyjskiej (1897–1918), jak i okres II Rzeczypospolitej (1918–1939). Wśród interesujących mnie czasopism uwzględniających szeroko rozumianą tematykę muzyczną znalazły się przede wszystkim dzienniki: „Gazeta Lwowska” (1811–1939), „Gazeta Narodowa” (1848, 1862–1915), „Dziennik Polski” (1869–1905), „Kurier Lwowski” (1883–1935), „Słowo Polskie” (1895–1934), „Dzień Polityczny, Społeczny, Ekonomiczny i Literacki” (1904), „Gazeta Poranna” (1910–1935), „Dziennik Ludowy” (1919–1934), „Chwila” (1919–1939) oraz czasopisma poświęcone sztuce: dwutygodnik „Wiadomości Artystyczne” (1897–1901) i miesięcznik „Iris” (1899–1900)⁵.

W moich poszukiwaniach dotarłam do informacji na temat nieznanych wydarzeń z lwowskiego życia muzycznego. Skłaniają one do podjęcia dyskusji wokół daty urodzin ucznia Chopina, która do dziś stanowi kwestię sporną.

Jak wskazują doniesienia prasowe, okazją do zorganizowania we Lwowie pierwszego po zgonie Mikulego koncertu poświęconego jego twórczości stała się pierwsza rocznica śmierci kompozytora. Koncert odbył się 28 maja 1898 roku w Domu Narodnym staraniem kadry nauczycielskiej Koncesjonowanej Szkoły Muzyki Karola Mikulego, która po śmierci kompozytora prowadzona była przez jego żonę Stefanię Mikuli do 1905 roku. Szkoła mieściła się przy ulicy Chorążczyzny 12⁶ i posiadała też filię przy ulicy Pańskiej 11 (od września 1897 roku)⁷. Wśród wykonawców owego wieczoru znaleźli się: pianistki Zdzisława Setmajerówna i Maria Jaskowa (późniejsza Sołtysowa), a także skrzypek Maurycy Wolfsthal i śpiewaczka Zenona Wołoszczakowa⁸, która wystąpiła w zastępstwie figurującej na afiszu Jadwigi Camillowej, oraz chór mieszały Towarzystwa Śpiewaczego „Lutnia” pod dyрекcją Mieczysława Sołtysa. Program koncertu, którego dochód przeznaczono na cele dobroczynne, wypełniły w całości utwory Mikulego – kameralne (*Grand Duo A-dur* op. 26 na skrzypce i fortepian, utwór dedykowany Karolowi Lipińskiemu), fortepianowe (*Polonez* i *Mazurek* – nie podano tonacji utworów), wokalne – pieśni solowe z towarzyszeniem fortepianu oraz utwory choralne (trzy pieśni *a cappella*, m.in. *W lesie*), a ponadto jego opracowania dzieł Chopina (*Allegro de Concert A-dur* op. 46 w aranżacji na dwa fortepiany).

⁵ Pismo „Iris”, organ Koła Literacko-Artystycznego we Lwowie, ukazywało się w pierwszym roku jako miesięcznik, a w drugim – jako dwutygodnik.

⁶ *Koncert*, „Gazeta Lwowska” 1898, nr 112 (18 V), s. 3: „Kronika”; *Koncert na cele dobroczynne*, „Gazeta Narodowa” 1898, nr 146 (27 V), s. 3: „Kronika”; n., *Z sali koncertowej*, „Gazeta Lwowska” 1898, nr 122 (1 VI), s. 4: „Notatki literacko-artystyczne”; n., *Z sali koncertowej*, „Dziennik Polski” 1898, nr 153 (4 VI), s. 3; M.[ieczysław] S.[ołtys], *W pierwszą rocznicę śmierci...*, „Wiadomości Artystyczne” 1898, nr 16 (1 VI), s. 123–124.

⁷ „Dziennik Polski” 1897, nr 252 (11 IX), s. 3.

⁸ Zob. *Szkoła Muzyki Karola Mikulego* [reklama prasowa], „Gazeta Lwowska” 1898, nr 190 (23 VIII), s. 10.

Mimo iż planowano urządzać we Lwowie coroczne koncerty poświęcone pamięci Mikulego⁹, drugą rocznicę śmierci kompozytora grono pedagogiczne szkoły muzycznej Karola Mikulego wraz z jego rodziną uczciło „cichym nabożeństwem w katedrze ormiańskiej”¹⁰. Z okazji trzeciej rocznicy, w 1900 roku, odbyła się natomiast msza w kościele św. Mikołaja z udziałem chóru Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego, który zaśpiewał pieśni żałobne¹¹.

Trzeba jednak podkreślić, że u schyłku XIX wieku kompozycje Mikulego gościły w programach lwowskich koncertów. Okazją do usłyszenia dzieł fortepianowych kompozytora – *Andante con variazioni* op. 15 na 4 ręce i jednego z jego mazurków – były np. popisy uczniów szkół muzycznych Karola Mikulego i Joanny Laureckiej, które odbyły się w chopinowskim roku 1899¹². W listopadzie tego roku podczas koncertu chopinowskiego zorganizowanego przez Galicyjskie Towarzystwo Muzyczne wykonano z kolei orkiestrowe opracowania Mikulego mazurków Chopina¹³. Obchody te zaowocowały również publikacją *Mazurka* na fortepian op. 3 Mikulego w dodatku do 7. numeru redagowanych przez Mieczysława Sołtysa „Wiadomości Artystycznych”¹⁴. W tym samym roku publiczność podziwiała utwory chóralskie *a cappella* ucznia Chopina w wykonaniu lwowskiej „Lutni”¹⁵.

Rok później, w kwietniu 1900 roku, przybyły z koncertami do Lwowa Teodor Lierhammer, śpiewak (baryton) o lwowskich korzeniach, wykonał z towarzyszeniem pianisty Viléma Kurza pieśni Mikulego (m.in. *Sehnsucht* *Sechs Lieder* op. 17)¹⁶. Ciekawą informację przynosi anons prasowy koncertu śpiewaczki Marii Kozłowskiej z towarzyszeniem pianisty Włodzimierza Huzara i orkiestry wojskowej 80. pułku pod batutą kapelmistrza Fridricha zorganizowanego przez Mieczysława Sołtysa 9 listopada tego roku, w którym czytamy, iż „połowę dochodu przeznaczają koncertantka na stypendium imienia Karola Mikulego”¹⁷. Niestety, brakuje pełniejszych informacji na temat wzmiankowanego w prasie stypendium, które przypuszczalnie zostało ufundowane po śmierci kompozytora.

⁹ M.[ieczysław] S.[ołtys], *W pierwszą rocznicę śmierci...*, s. 124.

¹⁰ *Zamiast wystawnego nabożeństwa żałobnego*, „Słowo Polskie” 1899, nr 119 (20 V), s. 4.

¹¹ *Żałobne nabożeństwo*, „Gazeta Lwowska” 1900, nr 116 (20 V), s. 3: „Kronika”; „Dziennik Polski” 1900, nr 139 (20 V), s. 2: „Kronika”.

¹² sb. [Stanisław Bursa], *Popisy szkoły muzycznej p. Joanny Laureckiej*, „Wiadomości Artystyczne” 1899, nr 12 (15 VI), s. 107: „Kronika”; St.[anisław] B.[ursa], *Konkurs Konserwatorium galic. Towarzystwa muzycznego, tudzież popisy lwowskich szkół muzycznych*, „Wiadomości Artystyczne” 1899, nr 13 (1 VII), s. 113.

¹³ *Rocznica śmierci Chopina*, „Słowo Polskie” 1899, nr 141 (15 VI), wyd. poranne, s. 4. Por. n., *Rocznica śmierci Chopina*, „Iris” 1899, z. VI (czerwiec), s. 272–273; D.P., *Ku czci Chopina*, „Iris” 1899, z. XII (grudzień), s. 573.

¹⁴ „Wiadomości Artystyczne” 1899, nr 6 (15 III), s. 56: „Kronika”.

¹⁵ S. Bursa, *Z sali koncertowej*, „Wiadomości Artystyczne” 1899, nr 24 (15 XII), s. 197.

¹⁶ F. Neuhauser, *Z sali koncertowej*, „Słowo Polskie” 1900, nr 162 (6 IV), wyd. poranne, s. 2; M. Sołtys, *Koncert dra T. Lierhammera*, „Dziennik Polski” 1900, nr 98 (8 IV), s. 3: „Z sali koncertowej”.

¹⁷ *Koncert Maryi Kozłowskiej*, „Gazeta Narodowa” 1900, nr 307 (6 XI), s. 2: „Kronika”.

Należy odnotować, że kilka dni wcześniej, 5 listopada, odsłonięto wmurowaną w ścianę krużganka Katedry Ormiańskiej we Lwowie tablicę pamiątkową ku czci artysty, finansowaną m.in. z prywatnych datków lwowian, w tym uczniów pianisty¹⁸. Uroczystości towarzyszył koncert, w którym obok dzieł wokalnych Wacława z Szamotuł i Stanisława Moniuszki wykonano chóralną *Modlitwę „Duszo czcij Boga”* op. 32 nr 1 Mikulego do słów Józefa Korzeniowskiego. Na tablicy z czarnego marmuru, wykonanej przez lwowskiego rzeźbiarza Ludwika Tyrowicza, pod osadzonym pośrodku białym marmurowym medalionem dłuta Cypriana Godebskiego, umieszczono napis:

Karolowi Mikulemu

*1819 †1897

znakomitemu pianiście i kompozytorowi,

Dyrektorowi Gal. Towarzystwa muzycznego

Wdzięczni uczniowie i uczennice¹⁹.

W pierwszych latach XX wieku kompozycje Mikulego lub jego opracowania dzieł Chopina wykonywano w stolicy Galicji okazjonalnie, np. podczas koncertów Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego przygotowanych przez Mieczysława Sołtysa²⁰. Niektóre utwory chóralne Mikulego znajdowały się w repertuarze lwowskich towarzystw śpiewaczych. Dużą popularnością wśród zespołów chóralnych terenu Galicji cieszył się utwór *Veni creator* op. 33 na chór mieszany i organy lub fortepian, rozpowszechniany w tym czasie drukiem²¹, który wykonywany był np. przez Towarzystwo Śpiewacze „Lutnia” podczas koncertów publicznych i uroczystości o charakterze prywatnym (np. ślubów)²².

Dzieła Mikulego (przypuszczalnie utwory kameralne, fortepianowe i pieśni) wykonywano także podczas „Wieczorów na pomnik Chopina” – serii koncertów organizowanych przez Koło Literacko-Artystyczne we Lwowie wiosną 1909 roku, w których udział wzięli lwowscy artyści, a wśród nich pianiści, m.in. uczennice Mikulego – Zdzisława Setmajerówna, Kornelia Parnasowa, Maria Sołysowa,

¹⁸ Na tablicę pamiątkową, „Słowo Polskie” 1900, nr 274 (14 VI), s. 5; M.[ieczysław] S.[ołtys], *W poniedziałek 5-go listopada*, „Wiadomości Artystyczne” 1900, nr 4–5 (10 XI), s. 33–34; *Pomnik Mikulego Karola*, „Wiadomości Artystyczne” 1900, nr 4–5 (10 XI), s. 45; „Kronika”; *Hold pośmiertny*, „Gazeta Narodowa” 1900, nr 307 (6 XI), s. 2; „Kronika”.

¹⁹ Na podstawie fotografii z archiwum autorki.

²⁰ *Echa ze Lwowa*, „Dziennik Poznański” 1904 nr 122 (29 V), s. 2.

²¹ Zob. *Kompletny katalog śpiewów polskich według tytułów, początków słów i przyspiewek* zebrany i w alfabetycznym porządku ułożył J. Woźnicki, 1908, nakład i własność Leona Idzikowskiego w Kijowie.

²² „Nasz Głos” [Kraków] 1902, nr 114 (31 I), s. 3; „Kronika”; K. Czerny, *Ćwierćwiekowa przeszłość Lwowskiego Tow. Śpiewackiego „Lutnia”, jej dążenia, ideały i działalność jako sprawozdanie za lata administracyjne 1905/1906 i 1906/1907, Lwów 1907/1908*, s. 86, 175.

a ponadto Helena Ottawowa, Janina Illasiewiczówna, Jerzy Lalewicz, Henryk Melcer, Stanisław Głowacki, Vilém Kurz²³.

W dużej mierze dzięki spuściźnie pedagogicznej pozostawionej przez Mikulego we Lwowie to właśnie w mieście nad Pełtwią odbyły się w 1910 roku pierwsze na ziemiach polskich oficjalne obchody 100. rocznicy urodzin Fryderyka Chopina. W tym kontekście zdziwienie budzi fakt, na który zwrócił uwagę Wiktor Kamiński, że do programów koncertowych uroczystości nie wprowadzono choćby jednego dzieła Mikulego, mimo że przecież w Komitecie organizacyjnym obchodów zasiadało wielu jego uczniów²⁴. Pewną rekompensatą wobec tego braku były wygłoszone przez nich referaty poświęcone w całości lub częściowo Mikulemu. Mieczysław Sołtys w swoim wystąpieniu pt. *Karol Mikuli jako teoretyk-kontrapunkcista* nawiązał do nieopublikowanej pracy teoretycznej kompozytora²⁵, a Zdzisława Setmajerówna podniosła jego zasługi jako wydawcy dzieł Chopina i propagatora chopinowskiej idei w pedagogice fortepianowej w referacie pt. *Piękno w muzyce i metodzie Chopina*²⁶. Ciekawostką jest, iż z okazji obchodów rocznicowych redakcja warszawskiego „Przeglądu Muzycznego” (kontynuacja czasopisma „Młoda Muzyka”) przeznaczyła dla swoich prenumeratorów „bezpłatne premium” w postaci 25 *preludów Chopina* w opracowaniu Mikulego²⁷.

W pierwszych latach po odzyskaniu przez Polskę niepodległości kompozycje Mikulego sporadycznie trafiały do programów lwowskich koncertów. Na przykład w programie poranka kameralno-wokalnego zorganizowanego w maju 1920 roku przez Związek Muzyczno-Pedagogiczny znalazło się opracowanie Mikulego *Preludium* op. 28 nr 13 Chopina na kwartet żeński, fortepian i harmonium, w którym partię fortepianową wykonała Zdzisława Setmajerówna²⁸.

Wyrazem szczególnego hołdu lwowian dla Mikulego w okresie międzywojennym były natomiast obchody 100. rocznicy urodzin kompozytora, zainicjowane przez grono jego uczniów, które miały miejsce we Lwowie nie w 1919 (zgodnie

²³ *Wieczory na pomnik Szopena*, „Gazeta Narodowa” 1909, nr 60 (14 III), s. 2: „Kronika”.

²⁴ W. Kamiński, *Psychospołeczne i receptywne...*, s. 47.

²⁵ Praca Mikulego w założeniu miała ukazać się drukiem w języku niemieckim. Fragment artykułu poświęcony omówieniu niniejszej pracy został opublikowany na łamach „Wiadomości Artystycznych”. Zob. *Kanon. Podręcznik teoretyczno-praktyczny do nauki kontrapunktu i kanonu. Napisał Karol Mikuli*, „Wiadomości Artystyczne” 1897, z. 2 (15 I), s. 31–32; W.W., „Wiadomości Artystyczne” 1897, z. 11 (1 VI), s. 180: „Korespondencje Redakcji”.

²⁶ *Lwów w hołdzie Chopinowi. I zjazd muzyków polskich*, „Gazeta Lwowska” 1910, nr 245 (28 X), s. 4; Cello, *Uroczystości szopenowskie we Lwowie*, „Kurier Warszawski” 1910, nr 299 (29 X), s. 2; *Obchód setnej rocznicy urodzin Fryderyka Chopina i Pierwszy zjazd muzyków polskich we Lwowie 23. do 28. października 1910. Księga pamiątkowa przedłożona przez Komitet Obchodu*, Lwów 1912, s. 32, 35, 111–116.

²⁷ Zob. reklamy prasowe w: „Słowo Polskie” 1909, nr 601 (24 XII), wyd. popołudniowe, s. 16; „Biesiada Literacka” 1910, nr 1 (1 I), po s. 19.

²⁸ E. Walter, *Z estrady koncertowej (Poranek Polskiego Związku Muzyczno-Pedagogicznego)*, „Kurier Lwowski” 1920, nr 126 (22 V), s. 6.

z datą zamieszczoną na tablicy pamiątkowej w kościele ormiańskim), lecz w 1921 roku. Był to dobry moment, aby przypomnieć mieszkańcom Lwowa postać ucznia Chopina i jego dokonania.

Na podstawie zapowiedzi prasowych wiadomo, że uroczystości rocznicowe poświęcone Mikulemu planowane były na 11 listopada, finalnie zaś odbyły się 9 grudnia 1921 roku w sali koncertowej (tzw. dużej sali) Polskiego Towarzystwa Muzycznego (PTM) przy ulicy Chorążczyzny 7²⁹. Uznanie dla twórczego dorobku Mikulego pozostawionego we Lwowie wyrazili w swoich przemówieniach Ignacy Dembowski, wiceprezes PTM, oraz Franciszek Neuhauser, profesor Konserwatorium PTM, uczeń Mikulego, który podkreślił, iż „zgasły przed ćwierć wiekiem muzyk był osobistością niezwykłą w dziejach naszej sztuki, punktem świetlanym, w którym wszystko się zbiegało, co świat muzyczny lwowski poruszało”³⁰. Dochód z towarzyszącego uroczystościom koncertu przeznaczono na funkcjonujący we Lwowie od końca XIX wieku fundusz budowy pomnika Chopina³¹. Wykonawcami koncertu, wypełnionego w całości utworami Mikulego i jego opracowaniami dzieł Chopina, byli powszechnie znani lwowscy muzycy i pedagodzy, wśród których znaleźli się oczywiście „ci, którym dane Go było znać i kształcić się pod Jego kierunkiem”³², tj. pianistki Zdzisława Setmajerówna i Zofia Horoszkiewicz grały utwory solowe swojego mistrza, m.in. *Balladę B-dur* op. 21 (Horoszkiewicz), a Kornelia Parnasowa w duecie z Setmajerówną wykonały chopinowskie *Allegro de Concert A-dur* op. 46 w opracowaniu Mikulego³³. Utwór ten prezentowany był już lwowskiej publiczności podczas rocznicowego koncertu w 1898 roku, podobnie zresztą jak *Grand Duo A-dur* op. 26, który tego wieczoru z akompaniamentem fortepianowym Setmajerówny wykonała skrzypaczka K. Bańkowska-Jaworowska. Podczas koncertu zabrzmiały również utwory wokalne Mikulego – pieśni solowe wykonały Klara Pfauowa (Pawińska) i debiutująca na scenie Jadwiga Ziembicka, którym towarzyszył pianista Edward

²⁹ *Uczczenie pamięci Karola Mikulego*, „Gazeta Lwowska” 1921, nr 186 (23 VIII), s. 4: „Notatki literacko-artystyczne”; *Obchód setnej rocznicy urodzin ś. p. Karola Mikulego*, „Gazeta Poranna” [Lwów] 1921, nr 6101 (30 X): „Komunikaty”; *Obchód setnej rocznicy urodzin ś. p. Karola Mikulego*, „Kurier Lwowski” 1921, nr 257 (31 X), s. 5: „We Lwowie”; *Repertuar koncertowy Biura Koncertowego M. Tuerka*, „Gazeta Poranna” [Lwów] 1921, nr 6166, s. 3: „Kronika”; *Z sali koncertowej*, „Chwila” 1921, nr 1034 (7 XII), s. 6; *Repertuar Biura Koncertowego M. Tuerka*, „Dziennik Ludowy” 1921, nr 289 (11 XII), s. 4.

³⁰ Skróć prelekcji Neuhausera został opublikowany na łamach „Gazety Lwowskiej”. Zob. F. Neuhauser, *Karol Mikuli (W 100-ną rocznicę urodzin)*, „Gazeta Lwowska” 1921, nr 279 (14 XII), s. 5. Por. A. Plohn, *Akademia ku czci Karola Mikulego*, „Chwila” 1921, nr 1041 (14 XII), s. 5: „Z sali koncertowej”; S. Lipanowicz, *Z sali koncertowej. Akademia muzyczna ku uczczeniu 100-letniej rocznicy urodzin Karola Mikulego*, „Kurier Lwowski” 1921, nr 295 (15 XII), s. 4.

³¹ Zob. *Pomnik Chopina we Lwowie*, „Iris” 1899, z. II (lut), s. 82: „Muzyka”.

³² M.[ieczysław] S.[ołtys], *Akademia muzyczna ku uczczeniu 100-iej rocznicy urodzin Karola Mikulego (1821–1897–1921)*, „Gazeta Poranna” [Lwów] 1921, nr 6172 (12 XII), s. 5: „Z muzyki”.

³³ Por. S. Niewiadomski, *Z muzycznego Lwowa*, „Warszawianka” 1927, nr 148 (31 V), s. 4.

Steinberger. Z kolei religijne utwory chóralne przypomniał chór męski Towarzystwa Śpiewaczego „Echo” pod dyрекcją Jana Rangla³⁴. Zastanawia brak wśród wykonawców koncertu Mieczysława Sołtysa, „z którym do ostatniej chwili [życia – przyp. K.F.] łączyły go [Mikulego – przyp. K.F.] węzły najtkliwszej ojcowskiej miłości i przywiązania”³⁵. Fakt ten należy tłumaczyć przypuszczalnie spadkiem aktywności dyrygenckiej artysty w ostatnich latach jego życia³⁶. Natomiast zamieszczenie na łamach „Gazety Porannej” sprawozdania z tej uroczystości pióra Sołtysa wskazuje niezbicie, że zasiadał on wśród publiczności³⁷.

Opinie prasowe dotyczące koncertu były na ogół pochlebne. Alfred Plohn wyraził ubolewanie z powodu nieobecności dzieł Mikulego w obiegu koncertowym, bowiem „dopiero w setną rocznicę urodzin” kompozytora „było nam dane dzieła te znowu usłyszeć”³⁸. Zaakcentował jednocześnie, iż „akademia ta wykazała, że kompozycje Karola Mikulego z u p e ł n i e n i e z a s ł u ż e n i e p o s z ł y w n i e p a m i ę”³⁹. W podobnym tonie program koncertu ocenił Stanisław Lipanowicz, sprawozdawca „Kuriera Lwowskiego”, dostrzegając w dziełach Mikulego „wiele polotu, szczerzej inwencji i prostoty w wypowiedaniu się”, mimo że „wszechpotężny wpływ Szopena, jakiemu bez zastrzeżeń ulegał, znalazł w nich swój wykładnik”⁴⁰. Szczególną uwagę recenzenta zwróciły „przepięknie harmonizowane” utwory chóralne⁴¹, którym pochwał nie szczędził również Franciszek Neuhauser, recenzent muzyczny „Gazety Lwowskiej”: „Największy sukces towarzyszył wokalnemu kompozycjom śp. mistrza, bogatym pod względem pomysłowości w melodyce, a harmonizowanym misternie i nadzwyczaj zajmująco. Niektóre z tych pieśni i utworów chóralnych zaliczyć można do najwybitniejszych dzieł nowoczesnej literatury”⁴². W relacji Mieczysława Sołtysa zabrakło natomiast oceny samego repertuaru. Z kolei jego uwagi na temat propozycji interpretacyjnych utworów Mikulego, choć pochlebne, zostały sprowadzone do ogólnikowych zdań⁴³.

³⁴ Jan Nepomucen Rangl-Śmigielski (1877 lub 1878–1931), organista i dyrygent czeskiego pochodzenia. Był kierownikiem artystycznym i dyrygentem chóru „Echo-Macierz” w latach 1913–1929 (z przerwą w 1918 r.). Zob. *Pół wieku pracy Polskiego Towarzystwa Śpiewaczego „Echo-Macierz” we Lwowie. 1886–1936*, Lwów 1936, s. 28; *Działalność „Echa-Macierzy” w cyfrach* [w:] *ibidem*, bez paginacji; T. Błaszczuk, *Śmigielski-Rangl Jan Nepomucen* [w:] *Słownik muzyków polskich*, t. 2, red. J.M. Chomiński, Kraków 1967, s. 245.

³⁵ Cyt. za: Karol Mikuli, „Wiadomości Artystyczne” 1897, z. 11 (I VI), s. 108.

³⁶ M.E. Sołtys, *Tylko we Lwowie. Dzieje życia i działalności Mieczysława i Adama Sołtysów*, Wrocław 2008, s. 61–63.

³⁷ M.[ieczysław] S.[ołtys], *Akademia muzyczna...*, s. 5.

³⁸ A. Plohn, *Akademia ku czci...*, s. 5.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ S. Lipanowicz, *Z sali koncertowej. Akademia muzyczna...*, s. 4.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² F. Neuhauser, *Z muzyki*, „Gazeta Lwowska” 1921, nr 280 (15 XII), s. 5.

⁴³ Zob. M.[ieczysław] S.[ołtys], *Akademia muzyczna...*, s. 5.

Krytycznym spojrzeniem natomiast objął całe przedsięwzięcie Władysław Gołębiowski, sprawozdawca muzyczny „Dziennika Ludowego”, późniejszy redaktor ukazujących się w latach 1925–1934 „Lwowskich Wiadomości Muzycznych i Literackich”. Jego dezaprobatę wzbudził zarówno program, jak i poziom wykonawczy koncertu: „Akademia muzyczna ku czci 100-letniej rocznicy urodzin Karola Mikulego, oddała kiepską usługę nieboszczykowi, który jako pianista, muzyk i pedagog przez długi szereg lat pracował dla kultury muzycznej Lwowa. [...] Ciepły i uroczysty nastrój wywołany pięknym przemówieniem prof. Neuhausera [...] został zepsuty produkcją muzyczną. Wyobrażam sobie, że trudno było znaleźć wykonawców dla całego szeregu nienadzwyczajnych utworów Mikulego”⁴⁴. W opozycji do zarzutów Gołębiowskiego sytuuje się wypowiedź Neuhausera: „zapoznanie publiczności z kilkoma chociażby utworami, a nie popis wirtuozowski, był celem koncertantek”⁴⁵.

Ujawnienie nieznanych dotąd faktów dotyczących obchodów rocznicowych poświęconych Mikulemu, które odbyły się we Lwowie w 1921 roku, staje się impulsem do podjęcia dyskusji wokół daty jego urodzin. Dotarłam do informacji, które wyraźnie wskazują, że na oryginalnym nagrobku kompozytora na Cmentarzu Łyczakowskim, zrekonstruowanym ponad dekadę temu, w 2010 roku, figurował rok urodzenia 1821⁴⁶. Dlaczego zatem inną datę – rok 1819 – zamieszczono na odrestaurowanej płycie nagrobnej? Oryginalny nagrobek nie zachował się do naszych czasów i przed podjęciem prac restauratorskich przypuszczalnie nie zdołano dotrzeć do źródeł. Nie zamieszczono więc inskrypcji, która w oryginale brzmiała:

Carl von Mikuli 1821–1897⁴⁷

Finalnie na odnowionej płycie umieszczono datę, która widnieje na tablicy pamiątkowej ku czci kompozytora, wmurowanej w ścianę krużganka Katedry Ormiańskiej we Lwowie. Tajemnicą zatem pozostaje kwestia zamieszczenia na tablicy poświęconej artyście, trzy lata po jego śmierci, innej niż na nagrobku daty jego urodzeń. Tym bardziej dziwi fakt, że inicjatorami obu wydarzeń – zarówno ufundowania i uroczystego odsłonięcia tablicy w Katedrze Ormiańskiej w 1900 roku, jak i obchodów rocznicowych w 1921 roku – był krąg uczniów Mikulego, którego trzon stanowili: Zdzisława Setmajerówna, Mieczysław Sołtys i Franciszek Neuhauser, a więc osoby tworzące pierwsze, trzyosobowe grono założonej przez kompozytora w 1888 roku Koncesjonowanej Szkoły Muzyki

⁴⁴ W. Gołębiowski, *Koncert Józefa Śliwińskiego 6. XII. 1921. Akademia muzyczna 9. XII. 1921.*, „Dziennik Ludowy” 1921, nr 291 (14 XII), s. 6: „Z muzyki”.

⁴⁵ F. Neuhauser, *Z muzyki...*, s. 5.

⁴⁶ Zob. S. Niewiadomski, *Z dziejów muzycznego Lwowa. W setną rocznicę urodzin Karola Mikulego*, „Rzeczpospolita” 1921, nr 289 (22 X), s. 4.

⁴⁷ *Ibidem*.

Karola Mikulego⁴⁸. Czyżby zatem w otoczeniu uczniów Mikulego brakowało jednomyślności w sprawie daty urodzin swojego mistrza?

Ilustracja 2. Portret Karola Mikulego, odbitka fotograficzna na kartoniku wykonana w Zakładzie Malarsko-Fotograficznym Józefa Edera Hotel Angielski we Lwowie, fot. przed 1888 rokiem

Źródło: Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, Oddział Zbiorów Specjalnych, Sekcja Zbiorów Graficznych i Kartograficznych, sygn. I.F. 752⁴⁹.

Należy dodać, że sprzeczne informacje dotyczące daty urodzin Mikulego można odnaleźć w źródłach pochodzących z lat życia kompozytora, a następnie w nekrologach i wspomnieniach pośmiertnych jemu poświęconych. Datę roczną urodzin Mikulego – rok 1821 – na łamach prasy warszawskiej podawali m.in. Oskar Kolberg, Aleksander Poliński i Michał Biernacki⁵⁰. Tę samą datę podawały niektóre

⁴⁸ *Koncesjonowana Szkoła Muzyki Karola Mikulego*, „Wiadomości Artystyczne” 1900, nr 12 (30 VI), dodatek: *Klasyfikacja Konserwatorium i lwowskich szkół muzycznych*, s. 8.

⁴⁹ Na odwrocie fotografii odręczny napis czarnym tuszem: „Karol Mikuli dyr. tow. muzycz. 1821–1897 [pogrubienie – K.F.]”.

⁵⁰ Np. O.[skar] K.[olberg], *Karol Mikuli*, „Tygodnik Ilustrowany” 1865, nr 314 (30 IX), s. 133; A. Poliński, *Nasz świat muzyczny*, „Kłosa” 1888, nr 1190 (7 (19) IV), s. 255; *idem*, *Ś. p. Karol Mikuli*, „Ziarno” 1897, nr 21 (27 V), s. 480; † *Karol Mikuli*, „Kurier Warszawski” 1897, nr 139 (21 V), s. 8; M.M. Biernacki, *Karol Mikuli*, „Echo Muzyczne, Teatralne i Artystyczne” 1897, nr 22 (29 V), s. 253–255; *Karol Mikuli*, „Biesiada Literacka” 1897, nr 27 (2 VII), s. 5.

gazety lwowskie, m.in. redagowane przez Mieczysława Sołtysa „Wiadomości Artystyczne”⁵¹, oraz innego typu źródła⁵². Figurujący na epitafium w Katedrze Ormiańskiej rok 1819, który odnotowała nie tylko lwowska prasa⁵³, został utrwalony w wielu dotychczasowych opracowaniach poświęconych Mikulemu⁵⁴. Nieznane dotąd wydarzenia z 1921 roku stanowią świadectwo uzasadniające dobitnie obowiązującą obecnie datę urodzin Mikulego – 22 października 1821 roku – określoną na podstawie wpisu w księdze metrykalnej Kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Czerniowcach⁵⁵.

Nie ulega wątpliwości, że uroczystości rocznicowe poświęcone Mikulemu miały się przyczynić do przywrócenia i utrwalenia pamięci o kompozytorze wśród lwowian, a towarzyszący im koncert służył popularyzacji jego twórczego dorobku. Jednak w późniejszych latach, aż do wybuchu wojny, nie odbył się we Lwowie żaden większy koncert promujący twórczość kompozytorską ucznia Chopina, a jego dzieła prezentowane były tu sporadycznie, przy okazji koncertów okolicznościowych. Na przykład w maju 1938 roku podczas akademii z okazji uczczenia święta narodowego Rumunii, kraju sąsiadującego z Polską w okresie międzywojennym i pozostającego z nią w sojuszu od 1921 roku, chór mieszany Polskiego Towarzystwa Muzycznego pod kierownictwem Mieczysława Sołtysa wykonał pieśni rumuńskie i polskie Mikulego⁵⁶, a koncert transmitowany był

⁵¹ Karol Mikuli, „Wiadomości Artystyczne” 1897, z. 11 (I VI), s. 166.

⁵² Np. *Encyklopedia powszechna S. Orgelbranda*, t. 7, Warszawa 1878, s. 471; *Katalog wystawy sztuki polskiej od roku 1764–1886*, Lwów 1894, s. 306. Rok 1821 podawał też uczeń Mikulego, Raul Koczalski w: *Mein Studium bei Karol Mikuli* [w:] *idem, Chopin. Betrachtungen, Skizzen, Analysen*, Köln 1936, s. 9.

⁵³ Karol Mikuli, „Gazeta Lwowska” 1897, nr 116 (22 V), s. 4; † Karol Mikuli, „Słowo Polskie” 1897, nr 117 (22 V), wyd. popołudniowe, s. 2; *Ś. p. Karol Mikuli, „Czas”* [Kraków] 1897, nr 117 (23 V), s. 3; „Kronika”; † Karol Mikuli, „Kurier Rzeszowski” 1897, nr 22 (30 V), s. 2; „Kronika”; *Ś. p. Karol Mikuli, „Kraj”* [Petersburg] 1897, nr 24 (13 VI), s. 33; J.A.S., *Lwów, „Głos”* [Warszawa] 1897, nr 22 (29 (17) V), s. 551: „Z różnych stron”.

⁵⁴ Zob. K. Fink, *Muzyka w życiu i twórczości Kornela Ujejskiego*, Rzeszów 2018, s. 102, przyp. 241.

⁵⁵ Zob. K. Fink, T. Mazepa, *Wstęp* [w:] *Musica Galiciana*, t. 17, s. 8. Kwestie dotyczące daty urodzin Mikulego podejmują też: W. Węgrzyn-Klisowska, *Przyczynki do biografii Karola Mikulego* [w:] *ibidem*, s. 15–16 oraz M. Piekarski, *Kompozytor Karol Mikuli 1821–1897*, <https://portalmuzykipolskiej.pl/pl/osoba/3243-karol-mikuli> (10.04.2022).

⁵⁶ Mikuli opracowywał zarówno polskie, jak i rumuńskie pieśni ludowe (O.K., *Karol Mikuli...*, s. 134), a wśród nich sześć *Pieśni ludu polskiego ze zbioru O. Kolberga* na głos i fortepian (Lwów 1862). Pieśni chóralne Mikulego do polskich tekstów w układzie na czterogłosowy chór mieszany *a cappella*, które mogły znaleźć się w programie wspomnianego koncertu, to: *Chorał. Słowa Kornela Ujejskiego. Muzyka Józefa Nikorowicza*. Na cztery głosy ułożył i towarzyszenie fortepianu dodał Karol Mikuli (Lwów 1860), cztery pieśni w tłumaczeniu polskim (Lwów około 1910, lit. Andrejczyna) pochodzące z cyklu *Sieben Lieder* op. 29 na sopran, alt, tenor i bas (Lipsk około 1880) oraz *W odwiecznej ciszy gwiazd* w opracowaniu J. Maklakiewicza na chór mieszany z tekstem H. Jarwicz (Warszawa 1937). Zob. *Album Towarzystwa Muzycznego we Lwowie za rok 1862*, Lwów 1862, nakładem Towarzystwa, s. 19–23; K. Mikuli, *W odwiecznej ciszy*

przez Polskie Radio⁵⁷. Kilka lat wcześniej, w 1932 roku, postać wybitnego lwowianina została przypominana dzięki dwóm wydarzeniom. W okresie 19 czerwca – 30 września tego roku w budynku Archidiecezjalnego Związku Ormian przy ulicy Ormiańskiej otwarta była Wystawa Zabytków Ormiańskich, którą obejrzało kilka tysięcy osób, a wśród 230 eksponatów pochodzących ze skarbca Katedry Ormiańskiej, kościołów ormiańskich w Stanisławowie i Tyśmienicy, a także lwowskich zbiorów publicznych i prywatnych kolekcji zaprezentowano portret Mikulego pędzla Franciszka Tepy⁵⁸. Z kolei autografy utworów Mikulego pochodzące z kolekcji Kornelii Parnasowej z domu Löwenherz były prezentowane podczas wystawy pamiątek chopinowskich 9–17 października 1932 roku w ramach „Dni Chopina” we Lwowie⁵⁹, które podobnie jak w Krakowie w listopadzie tego roku i innych polskich miastach, przybrały formę minifestiwalu⁶⁰.

Wydaje się, że przyczyną małej popularności dzieł Mikulego we Lwowie przełomu XIX i XX wieku należy poniekąd upatrywać w postawie samego kompozytora, obojętnej na promocję swoich dokonań twórczych. Utwory Mikulego bowiem nie były za życia jego wykonywane u nas zbyt często, gdyż sam kompozytor zdawał się nieraz unikać tego, zamiast pomagać utworom swoim do zdobywania popularności. Kompozytorskiego koncertu nie dawał nigdy, zapewne zasadniczo przeciwnym jednostronności muzycznych produkcji⁶¹.

Trudno zrozumieć to nieco „lekceważące” podejście Mikulego do popularyzacji własnej twórczości i wypływający z jego przekonań brak działań podejmowanych w kierunku „stworzenia odpowiedniego dla niej rezonansu społecznego”⁶², tym bardziej że kompozytor – jak słusznie zauważa Wiktor Kamiński – „miał z jednej strony niemal idealne warunki do sprawdzenia owoców swej

gwiazd... na chór mieszany (słowa: Hanny Jarwicz), Warszawa 1937, F. Grąbczewski, Seria: Wydawnictwo „Chór” nr 80; W. Pięta, *Mikuli Karol* [w:] *Encyklopedia muzyczna PWM*, część biograficzna, t. 6: *m*, red. E. Dziębowska, Kraków 2000, s. 264; K. Fink, *Muzyka w życiu...*, s. 105.

⁵⁷ *Akademie w dniu Święta Narodowego Rumunii*, „Gazeta Lwowska” 1938, nr 106 (12 V), s. 3.

⁵⁸ Przedsięwzięcie zostało zrealizowane dzięki działaniom Towarzystwa Miłośników Przeszłości Lwowa i Archidiecezjalnego Związku Ormian, przy współudziale zaproszonych ludzi nauki. W komitecie wykonawczym wystawy aktywnie działała Bronisława Wójcik-Keuprulian. Zob. *Wystawa zabytków ormiańskich we Lwowie 19.VI.–30.IX. 1932. Przewodnik*, oprac. A. Czołowski i in., Lwów 1932, s. 10–11, 40; R.M. Król-Mazur, *Życie towarzyskie Ormian lwowskich od połowy XIX wieku do 1939 roku*, „Res Historica” 2016, nr 42, s. 215.

⁵⁹ W komitecie organizacyjnym festiwalu zasiadali wychowankowie Mikulego: Parnasowa, Setmajerówna i Neuhauser. Zob. *9–17 października 1932 R. Dni Chopina we Lwowie* [druk ulotny], Lwów [b.r.], s. 2, tylna strona okładka (bez paginacji). Por. *Polski Kalendarz Muzyczny na rok prześny 1920*, red. M. Skolimowski, Warszawa 1920, s. 81.

⁶⁰ Zob. M. Woźna-Stankiewicz, *Upowszechnianie wiedzy o Chopinie w Krakowie i na prowincji w pierwszym trzydziestoleciu XX wieku* [w:] *Musica Galiciana*, t. 13, red. G. Oliwa, Rzeszów 2012, s. 180.

⁶¹ *Z sali koncertowej*, „Gazeta Lwowska” 1898, nr 122 (1 VI), s. 4: „Notatki literacko-artystyczne”.

⁶² W. Kamiński, *Psychospołeczne i receptywne...*, s. 47.

twórczości i usłyszenia swoich dzieł na żywo, przede wszystkim w wykonaniu kolegów i uczniów, w starannym przygotowaniu i na należytych poziomie profesjonalnym”⁶³.

Należy jednak podkreślić, że niebagatelną rolę w popularyzacji muzycznej spuścizny Mikulego we Lwowie w pierwszym ćwierćwieczu po śmierci kompozytora i w upowszechnianiu o nim wiedzy odegrali jego uczniowie, zwłaszcza Mieczysław Sołtys, Zdzisława Setmajerówna i Franciszek Neuhauser, inicjatorzy najważniejszych w mieście wydarzeń upamiętniających kompozytora, a także Joanna Laurecka.

Mieczysław Sołtys zapisał się jako organizator i dyrygent koncertów poświęconych Mikulemu. Z kolei Zdzisława Setmajerówna (zm. 1936), uznana we Lwowie pianistka i pedagog⁶⁴, uchodziła w mieście nad Pełtwią za „jedną z najwybitniejszych uczennic ś.p. K. Mikulego, którego znakomitą metodę gry fortepianowej i klasyczną interpretację kompozycji Chopina umiała [...] zrozumieć i sobie przyswoić”⁶⁵. Jako propagatorka tradycji stylu chopinowskiego przekazanego przez Mikulego występowała z recitalami muzyki Chopina, także w ramach Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich we Lwowie razem ze Stanisławem Niewiadomskim w roli prelegenta⁶⁶. W duchu zachowanych „z całym pietyzmem tradycji mikulowskich”⁶⁷ kształciła swoich uczniów początkowo w Koncesjonowanej Szkole Muzyki Karola Mikulego, a następnie w prowadzonej przez siebie prywatnej szkole muzycznej przy ulicy Sykstuskiej 40⁶⁸. Co prawda kompozycje fortepianowe Mikulego figurowały w jej szerokim repertuarze koncertowym, obejmującym zarówno dzieła włoskich i francuskich klawesynistów, Bacha, Beethovena, Liszta, jak i utwory polskich kompozytorów, m.in. Melcera, Paderewskiego, Różyckiego, Stojowskiego, ale najprawdopodobniej wykonywała je wyłącznie okazjonalnie⁶⁹. Natomiast należąca do grona wybitnych lwowskich pedagogów pianistka Joanna Laurecka, właścicielka najdłużej funkcjonującej we Lwowie prywatnej szkoły muzycznej, utwory Mikulego wprowadzała

⁶³ *Ibidem*, s. 45.

⁶⁴ n., *Z sali koncertowej*, „Gazeta Lwowska” 1898, nr 122 (1 VI), s. 4: „Notatki literacko-artystyczne”; js., *Popis*, „Dziennik Polski” 1903, nr 285 (21 VI), s. 2: „Kronika”, E. Walter, *Z estrady koncertowej (Poranek Polskiego Związku Muzyczno-Pedagogicznego)*, „Kurier Lwowski” 1920, nr 126 (22 V), s. 6; *Z karty żalobnej*, „Chwila” 1936, nr 6152 (7 V), s. 10.

⁶⁵ *Wieczór muzykalno-deklamacyjny*, „Gazeta Narodowa” 1902, nr 115 (27 IV), s. 3: „Ruch artystyczno-literacki”.

⁶⁶ *Powszechne wykłady uniwersyteckie*, „Gazeta Narodowa” 1910, nr 280 (8 XII), s. 2: „Kronika”; *Audycje radiowe*, „Kurier Lwowski” 1934, nr 284 (15 X), s. 8.

⁶⁷ *Doroczny popis szkoły muzyki Karola Mikulego*, „Dziennik Polski” 1900, nr 184 (5 VII), s. 2: „Kronika”.

⁶⁸ *Zdzisława Setmajerówna* [reklama prasowa], „Kurier Lwowski” 1932, nr 243 (1 IX), s. 11; 1933, nr 260 (18 IX), s. 10.

⁶⁹ n., *Koncert*, „Gazeta Lwowska” 1892, nr 117 (22 V), s. 4: „Notatki literacko-artystyczne”; *Z sali koncertowej*, „Gazeta Narodowa” 1913, nr 86 (13 IV), s. 3: „Ruch artystyczno-literacki”.

do nauczania. Fakt ten potwierdzają doniesienia prasowe relacjonujące popisy uczniów jej szkoły oraz opracowany przez nią podręcznik nauczania gry na fortepianie, w którym zamieściła praktyczne wskazówki dotyczące techniki gry, odwołując się zarówno do rekomendacji Mikulego, jak i do jego utworów fortepianowych⁷⁰.

Niemalą rolę w popularyzowaniu wiedzy o Mikulim odegrały też wypowiedzi krytyczno-muzyczne Mieczysława Sołtysa i Franciszka Neuhausera publikowane na łamach lwowskiej prasy. Ich artykuły i recenzje z koncertów, zawierające ogólną charakterystykę utworów ucznia Chopina z punktu widzenia ich wartości artystycznej, jak i w odniesieniu do niektórych elementów kompozycyjnych i wyrazowych, w pewnym sensie „uprzystępniały” dzieła publiczności, pełniąc funkcję swego „rodzaju pomocy w odkryciu i zrozumieniu różnego typu walorów dzieła”⁷¹.

Działania podejmowane przez uczniów Mikulego w kierunku upowszechniania twórczego dorobku swego mistrza nie były jednak na tyle skuteczne, aby zapewnić stałą obecność artysty i jego twórczości w lwowskiej przestrzeni kulturowej przełomu XIX i XX wieku. Mimo iż uroczystości rocznicowe w 1921 roku dowiodły, że kompozycje Mikulego przedstawiają wysoką wartość artystyczną i zasługują na większą uwagę oraz stałą obecność w programach koncertowych, wcześniejsze zaniedbania związane z popularyzacją kompozytorskiej spuścizny w konsekwencji doprowadziły do sytuacji, w której niemal 25 lat po śmierci Mikulego „oryginalne jego kompozycje poszły już w zapomnienie i nie bywają wykonywane”, a za „najcenniejszy dorobek artystyczny” kompozytora uznawane jest krytyczne wydanie dzieł Chopina⁷².

Na koniec warto wspomnieć, że nazwisko Mikulego w omawianym okresie pojawiało się na łamach prasy, także lwowskiej, nie tylko w kontekście biografii jego uczniów – wybitnych pianistów tej miary, co Raul Koczalski, Mieczysław Horszowski, Maurycy Rosenthal, Aleksander Michałowski, a także Franciszek Neuhauser i Mieczysław Sołtys⁷³. Nazwisko ucznia Chopina figurowało też w wielu reklamach prasowych, stając się niejako magnesem zapewniającym lokalny rozgłos

⁷⁰ *Podręcznik nauczania gry na fortepianie przeznaczony dla młodych wstępujących do zawodu nauczycielek* napisała Joanna Laurecka, uczennica Karola Mikulego, kierowniczka szkoły muzycznej we Lwowie, Lwów 1908, s. 19, 21, 54, 59, 70.

⁷¹ M. Woźna-Stankiewicz, *Upowszechnianie wiedzy...*, s. 162.

⁷² A. Plohn, *Z sali koncertowej...*, s. 5.

⁷³ *Koncerty prof. Michałowskiego w Płocku i we Włocławku*, „Słowo” [Warszawa] 1904, nr 114 (18 V), s. 3; „Teatr i muzyka”; *Wspaniała uczta duchowa* [koncert Raula Koczalskiego], „Nowiny Raciborskie” 1911, nr 35 (23 III), s. 2–3; W. Gołębiowski, *Jubileusz Mieczysława Sołtysa*, „Dziennik Ludowy” 1924, nr 106, s. 2; k. jm., *70-lecie wielkiego mistrza fortepianu. Z okazji koncertu Maurycego Rosenthala*, „Chwila” 1933, nr 4972 (26 I), s. 13; A. Plohn, *Franciszek Neuhauser (W dniu jubileuszu)*, „Chwila” 1934, nr 5369 (4 III), s. 11; S. Niewiadomski, *Dwaj Jubilaci* [Piotr Maszyński i Franciszek Neuhauser], „Tygodnik Ilustrowany” 1934, nr 10 (11 III), s. 208; *Zgon ś.p. prof. A. Michałowskiego*, „ABC – Nowiny Codzienne” 1938, nr 313 (18 X), s. 6.

jego wychowankom, mniej znanym pianistom poszukującym posady nauczyciela muzyki, sprzyjając tym samym kreacji ich artystycznego wizerunku⁷⁴, bo jak pisał Stanisław Niewiadomski, we Lwowie „cała plejada tutejszych nauczycieli i nauczycielek zawdzięcza przeważnie wykształcenie swe Mikulemu, bezpośrednio lub pośrednio”⁷⁵. Do grona wychowanków Mikulego, którzy promowali jego dorobek poza Lwowem, należy Aleksander Michałowski. To jego wpływowi zawdzięczamy fakt, że jego uczennica – warszawska pianistka i kompozytorka Lucyna Robowska (1877–1957), propagatorka muzyki polskiej za granicą, wykonywała utwory Mikulego⁷⁶. Drugą osobą w muzycznym środowisku międzywojennej Warszawy, wykształconą pod kierunkiem Mikulego i zaangażowaną w popularyzację wiedzy o kompozytorze, był Stanisław Niewiadomski, który na łamach warszawskiej prasy pisał felietony na temat lwowskiego życia muzycznego⁷⁷. Należy pamiętać również o Raulu Koczalskim, pianiście reprezentującym szkołę Mikulego na świecie. Spuścizna fonograficzna Koczalskiego do dziś stanowi świadectwo przejętej bezpośrednio od Mikulego tradycji chopinowskiej, a jego publikacje są cennym materiałem źródłowym dotyczącym pracy dydaktycznej lwowskiego mistrza zgodnej z metodami nauczania Chopina⁷⁸.

Współcześnie podejmowane są próby przywrócenia Mikulego i jego dorobku do obiegu kultury. Zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie organizowane są wydarzenia artystyczne mające na celu popularyzację twórczości kompozytorskiej twórcy dawnej Galicji⁷⁹. Zauważalny wzrost zainteresowania współczesnych wykonawców twórczymi dokonaniem Mikulego zaowocował nagraniami płytowymi⁸⁰ i publikacjami nutowymi⁸¹. Obserwuje się również obecność utworów

⁷⁴ Reklamy prasowe w: „Gazeta Narodowa” 1900, nr 236 (26 VIII), dodatek, s. 6; „Dziennik Polski” 1903, nr 479 (15 X), s. 3; 1905, nr 477 (15 X), s. 4; nr 491 (24 X), s. 4; nr 554 (1 XII), s. 4; „Dzień Polityczny, Społeczny, Ekonomiczny i Literacki” 1904, nr 231 (9 X), s. 9.

⁷⁵ S. Niewiadomski, *Muzycy i szkoły muzyczne. I., Lwów*, „Myśl” 1891, nr 8 (1 IX), s. 9.

⁷⁶ *Z Konserwatorium*, „ABC – Nowiny Codzienne” 1936, nr 71 (9 III), s. 4; „Fala” 1936, nr 11 (16 III), s. 3.

⁷⁷ Np. S. Niewiadomski, *Z dziejów muzycznego Lwowa...*, s. 4; *idem*, *Z muzycznego Lwowa*, „Warszawianka” 1927, nr 148 (31 V), s. 4.

⁷⁸ Francuskie wydanie: R. Koczalski, *Frédéric Chopin. Conseils d'interprétation*, Paris 1998, polskie wydanie: *idem*, *Chopin. Wskazówki interpretacyjne*, Warszawa 2020; *idem*, *Jak grał i uczył Karol Mikuli*, „Muzyka” 1937, nr 7–8, s. 216–218; *idem*, *Über die Aufführungen Chopinscher Werke*, b.m.r.

⁷⁹ Koncerty z okazji 200. rocznicy urodzin Mikulego odbyły się m.in. w Warszawie (Pałac na Wyspie w Łazienkach Królewskich, 21 października 2019 roku i 30 października 2021 roku), Rzeszowie (Instytut Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego, 18 listopada 2019 roku) i Czerniowcach (25 sierpnia 2021 roku). W programach koncertów znalazły się utwory fortepianowe i kameralne kompozytora.

⁸⁰ Dzieła fortepianowe Mikulego na płytach CD utrwalił m.in. Karol Radziwiłowicz (*The Great Polish Chopin Tradition: Karol Mikuli*, 2012, Selene), Maria Gabrys-Heyke (*Karol Mikuli, Aleksander Michałowski: Piano Works*, wyd. Warsaw 2022, Chopin University Press) i Cyprien Katsaris (*Chopin's Epoque*, 2022, Narodowy Instytut Fryderyka Chopina).

⁸¹ Wydawnictwo Eufonium opublikowało utwory kameralne i fortepianowe Mikulego, m.in. *Mazurki na fortepian*, red. Bogna Czerwińska-Szymula (2013) oraz *Utwory na klarnet i fortepian*, red. B. Borowicz, A. Miernik (2020).

Mikulego i jego postaci w refleksji naukowej⁸². Wszystkie tego typu przedsięwzięcia mają duże znaczenie dla upowszechniania dziedzictwa ucznia Chopina, który wywarł niebagatelny wpływ na rozwój pianistyki w Europie przełomu XIX i XX wieku. Trzeba jednak jeszcze kilku dziesięcioleci, aby jego spuścizna kompozytorska doczekała się należytego uznania, bo ponad wszelką wątpliwość zasługuje ona na zdecydowanie większą uwagę i stałą obecność w przestrzeni koncertowej.

Bibliografia

Źródła

- Album Towarzystwa Muzycznego we Lwowie za rok 1862*, Lwów 1862, nakładem Towarzystwa.
Czerny K., *Ćwierćwiekowa przeszłość Lwowskiego Tow. Śpiewackiego „Lutnia”, jej dążenia, ideały i działalność jako sprawozdanie za lata administracyjne 1905/1906 i 1906/1907*, Lwów 1907/1908.
Encyklopedia powszechna S. Orgelbranda, t. 7, Warszawa 1878.
Katalog wystawy sztuki polskiej od roku 1764–1886, Lwów 1894.
Koczalski R., *Jak grał i uczył Karol Mikuli*, „Muzyka” 1937, nr 7–8, s. 216–218.
Koczalski R., *Mein Studium bei Karol Mikuli* [w:] R. Koczalski, *Chopin. Betrachtungen, Skizzen, Analysen*, Köln 1936, s. 9–13.
Kompletny katalog śpiewów polskich według tytułów, początków słów i przysłów zebrał i w alfabetycznym porządku ułożył J. Woźnicki, 1908, nakład i własność Leona Idzikowskiego w Kijowie.
Mikuli K., *W odwiecznej ciszy gwiazd... na chór mieszany (słowa: Hanny Jarwicz)*, Warszawa 1937, F. Grąbczewski, Seria: Wydawnictwo „Chór” nr 80.
Obchód setnej rocznicy urodzin Fryderyka Chopina i Pierwszy zjazd muzyków polskich we Lwowie 23. do 28. października 1910. Księga pamiątkowa przedłożona przez Komitet Obchodu, Lwów 1912.
Podręcznik nauczania gry na fortepianie przeznaczony dla młodych wstępujących do zawodu nauczycielek napisała Joanna Laurecka, uczennica Karola Mikulego, kierowniczka szkoły muzycznej we Lwowie, Lwów 1908, z Drukarni W.A. Szykowskiego.
Polski Kalendarz Muzyczny na rok przestępny 1920, red. M. Skolimowski, Warszawa 1920.

⁸² 18–19 listopada 2019 roku Wydział Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego zorganizował XVII Międzynarodową Konferencję Naukową „Musica Galiciana” poświęconą kompozytorowi. Jej pokłosiem jest monografia: *Musica Galiciana. Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich* [dalej: MG], t. 17: *Karol Mikuli i jego uczniowie w kontekście rozwoju szkolnictwa muzycznego Galicji (z okazji 200. rocznicy urodzin kompozytora)*, red. G. Oliwa, K. Fink, T. Mazepa, Rzeszów 2021. Artykuły poświęcone Mikulemu ukazywały się w serii *Musica Galiciana*, np. O. Wętyczko, *Zasady metodyczne szkół gry na fortepianie wybitnych pianistów – uczniów Karola Mikulego* [w:] MG, t. 14, red. G. Oliwa, Rzeszów 2014, s. 198–209; L. Mazepa, *Karol Mikuli – uczeń Fryderyka Chopina* [w:] MG, t. 13, red. G. Oliwa, Rzeszów 2012, s. 55–58; T. Staruch, *Wpływ Fryderyka Chopina na fortepianową twórczość Karola Mikulego* [w:] MG, t. 13, red. G. Oliwa, Rzeszów 2012, s. 26–42; O. Osadcia, *Spuścizna kompozytorska Józefa Elsnera i Karola Mikulego we współczesnych zbiorach nutowych we Lwowie* [w:] MG, t. 13, red. G. Oliwa, Rzeszów 2012, s. 225–231. Mikulemu poświęcony został również tom monograficzny „Studiów Chopinowskich” (2021, t. 8, nr 2), a w nim artykuł: M. Piekarski, *Karol Mikuli, uczeń Fryderyka Chopina i dyrektora konserwatorium we Lwowie. W 200. rocznicę urodzin pianisty i kompozytora (1821–2021)*, s. 4–21.

Pół wieku pracy Polskiego Towarzystwa Śpiewaczego „Echo-Macierz” we Lwowie. 1886–1936, Lwów 1936.

Wystawa zabytków ormiańskich we Lwowie 19.VI. – 30.IX. 1932. Przewodnik, oprac. A. Czołowski i in., Lwów 1932.

9–17 października 1932 R. Dni Chopina we Lwowie [druk ulotny], Lwów [b.r.].

Prasa

„ABC – Nowiny Codzienne” 1936, nr 71; 1938, nr 313.

„Biesiada Literacka” 1897, nr 27; 1910, nr 1.

„Chwila” 1921, nr 1034, nr 1041; 1933, nr 4972; 1934, nr 5369; 1936, nr 6152.

„Czas” 1897, nr 117.

„Dziennik Ludowy” 1921, nr 289, nr 291; 1924, nr 106.

„Dzień Polityczny, Społeczny, Ekonomiczny i Literacki” 1904, nr 231.

„Dziennik Polski” 1897, nr 252; 1898, nr 153; 1900, nr 98, nr 139, nr 184; 1903, nr 285, nr 479, nr 477, nr 491, nr 554.

„Dziennik Poznański” 1904 nr 122.

„Echo Muzyczne, Teatralne i Artystyczne” 1897, nr 22.

„Fala” 1936, nr 11.

„Gazeta Lwowska” 1892, nr 117; 1897, nr 116; 1898, nr 112, nr 122, nr 190; 1900, nr 116; 1910, nr 245; 1921, nr 186, nr 279–280; 1938, nr 106.

„Gazeta Narodowa” 1898, nr 146; 1900, nr 236, nr 307; 1902, nr 115; 1909, nr 60; 1910, nr 280; 1913, nr 86.

„Gazeta Poranna” [Lwów] 1921, nr 6101, nr 6166, nr 6172.

„Głos” 1897, nr 22.

„Iris” 1899, z. II, z. VI, z. XII.

„Kłosy” 1888, nr 1190.

„Kraj” 1897, nr 24.

„Kurier Lwowski” 1920, nr 126; 1921, nr 257, nr 295; 1932, nr 243; 1933, nr 260; 1934, nr 284.

„Kurier Warszawski” 1897, nr 139; 1910, nr 299.

„Kurier Rzeszowski” 1897, nr 22.

„Myśl” 1891, nr 8.

„Nasz Głos” [Kraków] 1902, nr 114.

„Nowiny Raciborskie” 1911, nr 35.

„Rzeczpospolita” 1921, nr 289.

„Słowo” [Warszawa] 1904, nr 114.

„Słowo Polskie” 1897, nr 117, wyd. popołudniowe; 1899, nr 119, nr 141, wyd. poranne; 1900, nr 162, wyd. poranne, nr 274; 1909, nr 601, wyd. popołudniowe.

„Tygodnik Ilustrowany” 1865, nr 314; 1934, nr 10.

„Warszawianka” 1927, nr 148.

„Wiadomości Artystyczne” 1897, z. 2, z. 11; 1898, nr 16; 1899, nr 6, nr 12–13, nr 24; 1900, nr 4–5, nr 12.

„Ziarno” 1897, nr 21.

Opracowania

Błaszczuk T., *Śmigieński-Rangl Jan Nepomucen* [w:] *Słownik muzyków polskich*, t. 2, red. J.M. Chomiński, Kraków 1967, s. 245.

Fink K., *Muzyka w życiu i twórczości Kornela Ujejskiego*, Rzeszów 2018.

- Fink K., Mazepa T., *Wstęp* [w:] *Musica Galiciana. Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich*, t. 17: *Karol Mikuli i jego uczniowie w kontekście rozwoju szkolnictwa muzycznego Galicji (z okazji 200. rocznicy urodzin kompozytora)*, red. G. Oliwa, K. Fink, T. Mazepa, Rzeszów 2021, s. 7–11.
- Kamiński W., *Psychospołeczne i receptywne uwarunkowania twórczości kompozytorskiej Karola Mikulego* [w:] *Musica Galiciana. Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich*, t. 17: *Karol Mikuli i jego uczniowie w kontekście rozwoju szkolnictwa muzycznego Galicji (z okazji 200. rocznicy urodzin kompozytora)*, red. G. Oliwa, K. Fink, T. Mazepa, Rzeszów 2021, s. 37–49.
- Król-Mazur R.M., *Życie towarzyskie Ormian lwowskich od połowy XIX wieku do 1939 roku*, „Res Historica” 2016, nr 42, s. 183–219.
- Niewiadomski S., *Fryderyk Franciszek Szopen*, Warszawa 1933.
- Piekarski M., *Kompozytor Karol Mikuli 1821–1897*, <https://portalmuzykipolskiej.pl/pl/osoba/3243-karol-mikuli> (10.04.2022).
- Piğła W., *Mikuli Karol* [w:] *Encyklopedia muzyczna PWM, część biograficzna*, t. 6: *m*, red. E. Dziębowska, Kraków 2000, s. 263–264.
- Sołtys M.E., *Tylko we Lwowie. Dzieje życia i działalności Mieczysława i Adama Sołtysów*, Wrocław 2008.
- Węgrzyn-Klisowska W., *Przyczynki do biografii Karola Mikulego* [w:] *Musica Galiciana. Kultura muzyczna Galicji w kontekście stosunków polsko-ukraińskich*, t. 17: *Karol Mikuli i jego uczniowie w kontekście rozwoju szkolnictwa muzycznego Galicji (z okazji 200. rocznicy urodzin kompozytora)*, red. G. Oliwa, K. Fink, T. Mazepa, Rzeszów 2021, s. 15–24.
- Woźna-Stankiewicz M., *Upowszechnianie wiedzy o Chopinie w Krakowie i na prowincji w pierwszym trzydziestoleciu XX wieku* [w:] *Musica Galiciana*, t. 13, red. G. Oliwa, Rzeszów 2012, s. 98–137.

LET “HIS ACTIVITY TRADITION WILL LAST AGES”. POPULARIZATION AND DISSEMINATION OF HERITAGE BY KAROL MIKULI IN LVIV UNTIL 1939

Abstract

The aim of this article is to retrace the presence of Karol Mikuli’s music and personality in the public space of Lviv at the turn of the 19th and 20th centuries. The analysis covered press sources – announcements, notes, reviews or reports on concerts and artistic events involving music – published in Lviv newspapers in the period after Mikuli’s death until 1939, covering both the years of Galician autonomy (1897–1918) and the period of the Second Polish Republic (1918–1939). In her search, the author found information about unknown events from Lviv’s musical life. They lead to a discussion about the date of birth of Chopin’s pupil, which remains a contentious issue to this day.

Keywords: Karol Mikuli, heritage, Lviv, popularization, dissemination, musical life